

Vasné Tóth Kornélia

Centenáriumi ex libris kiállítás Simontornyán

*Elhangzott 2019. október 24-én a Simontornyai Vármúzeumban
Kékesi László kiállításmegnyitóján.
A tárlat 2020. február 28-ig megtekinthető.*

Tisztelt Megjelentek, kedves Grafikabarátok!

Szeretettel köszöntök mindenkit e jeles alkalmon, Kékesi László (1919–1993) centenáriumi kiállításán. A festő- és grafikusművész 1919. szeptember 17-én született Szarvason, idén töltötte volna be 100. életévét. A sokoldalú művésznak elsősorban kisgrafikai munkásságát szemlélhetjük a jelen tárlaton, a család és a Simontornyai Vármúzeum vezetője, Máté Imréné Klári jóvoltából. Kékesi László özvegye, Kékesi Lászlóné Fésű Mária Magdolna (1923–2014) 1998-ban ajándékozta a városnak az 1993-ban elhunyt művész kisgrafikai tablói, több mint 200 ex librist és ezek vázlatait. E tablókból láthatunk válogatást a tárlaton. Célunk a tiszteletadás és főhajtás egy nagy tudású művész életműve előtt.

Talán nem mindenki tudja, hogy miért éppen Simontornya részesült ebben az értékes adományban. Ehhez a művész életútjában találjuk meg a választ. Elemi és középiskoláját Szarvason, majd Pécelen végezte, Sárospatakon a református tanítóképzőbe járt. Ezt követően 1936-ban felvették a budapesti Iparművészeti Főiskolára, ahol többféle diplomát is szerzett, 1940-ben díszítő-festő szakon, 1942-ben pedig a művészképzőn kitüntetéssel képesített iparművész lett. Tanárai

többek között Haranghy Jenő, Domanovszky Endre és Stein János voltak. Sokáig az egyházművészet terén alkotott, főként freskókat, sgraffitókat, üveglakokat. (A sgraffitó díszítő eljárás során az egymásra felvitt különböző színű festékek vagy vakolatok felső rétegét precízen visszakarják, kikarcolják, ami által előtűnik a mélyebben fekvő réteg színe.) Munkái harminchat magyarországi templombelső és középületet díszítenek, többek között Hatvan, Szentes, Simontornya, Acsalag, Kiszána, Győrszentmárton (azaz Pannonhalma) és Szécsény templomait. 1943-ban ismerkedett meg a simontornyai Fésű Mária Magdolnával, amikor az itteni templom restaurálását végezte Márton Lajos festő- és grafikusművésszel. A II. világháború, majd Kékési László hadifogságban töltött éve után 1946-ban házasodtak össze. Három gyermekük született: László, Bernadett és Attila. A feleség a művész múzsája volt, rajzain, festményein többször megörökítette, két – alkotásjegyzékébe is felvett – ex librist tervezett a számára, mint ahogy gyermekei részére is névre szóló könyvjegyeket alkotott.

Kékési László linómetszete, X3 (1970), 95×128 mm

Kékési László életében a nagy fordulópontot az jelentette, amikor Budapesten felvételt nyert a Pénzjegynyomda művészeti osztályára. 36 éves korától kezdve, 1956-tól 1980-ig, nyugdíjazásáig itt dolgozott, s ezalatt az idő alatt 226 magyar és több mint 600 külföldi bélyeget, köztük számos sorozatot tervezett. A nagy méretek után szembesülnie kellett a kis méretek adta nehézségekkel, ez új nézőpontot és technikákat igényelt, állandó segédeszköze lett a metszőkés mellett a nagyító. Azonban e területen is gyorsan kivívta az őt illető elismerést, alkotásai számos díjban, kitüntetésben részesültek.

A kisgrafikai műfajok tágabb köre is érdekelni kezdte, feleségével 1961-ben kapcsolódott be a Kisgrafika Barátok Köre munkájába. Célja, bármilyen témában

alkotott, az élet szépségeinek, harmóniájának, a maradandó emberi és kulturális értékeknek a bemutatása volt. Mindezt realista stílusban, precízen kidolgozva, grafikusai erényeinek gazdag tárházával. A rézkarc, rézmetszet, linóleummetszet technikákat egyaránt magas szinten művelte. 1940–1956 között még csak néhány karácsonyi üdvözlőlapot és két ex librist alkotott, egy Ravasz Árpád részére szólót és egy név nélkülit. 1956-tól, de főleg az 1950-es évek végétől kezdett el jelentősebb számban ex libriseket, kisgrafikákat készíteni, mindenekelőtt a család tagjainak, gyermekeinek (*Laci, Dedi, Attika könyve*), feleségének (*Magdi könyve*), és saját részre (*Ex libris Kékési László, Az én könyvem*). Azután születtek megrendelésre, illetve ajándékba adott kisgrafikák is, többek között Réthy Zoltán ex musicis lapja, Réthy István, Reisinger Jenő, Szentesi Flórián, Lippóczy Miklós, Kertész Dénes, Galambos Ferenc, Gombos László, Semsey Andor, Lenkey István ex librisei, és a Palásthy család által rendelt születési értesítők Imre, Mária, Miklós, majd Kinga születésére. Neve ismert lett a kisgrafikagyűjtők körében nemcsak hazánkban, hanem külföldön is. Európa minden tájáról kapott megrendeléseket, német, dán, cseh, olasz gyűjtőktől egyaránt, mint azt a grafikákon szereplő nevek – Hans Wetzig, Axel Leier, Klaus Rödel, Otakar Hradečný, Gianni Mantero – is mutatják.

Kékési László linómetszete, X3 (1985), 95×137 mm

Munkái számos hazai és külföldi kiállításon szerepeltek. Egyéni tárlatai voltak Budapesten, Pécsen, Szarvason, Ajkán, Egerben, Békéscsabán, Piliscsaba-Jászfalun, Simontornyán. Emellett tematikus tárlatokon mutatta be műveit. A külföldi csoportos kiállítások helyszínei közt megtalálható Hamburg, Tarnow, Kronach, Minszk, Helsingør, Bled, Poznań, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda városokat is.

Életeműködése kapcsán grafikáin utalást találhatunk több településre, ezekből következzen néhány. Elsőként említem szülővárosát, *Szarvas*, e vonatkozásban több grafikán megörökítette Tessedik Sámuel (1742–1820) szarvasi evangélikus lelkész, író, haladó pedagógus, az alföldi mezőgazdaság gyakorlati fejlesztője alakját, melyek közül kiemelem a Tessedik halálának 150. évfordulója alkalmából, 1970-ben készült lapot. Az 1980-as évek elején a Tessedik Sámuel Múzeum számára intézményi ex librist alkotott, és elkészített egy szarvasi montázst, melyen Tessedik Sámuel szobra, az Ótemplom, a Bolza-kastély, a tanítóképző és a Mezőgazdasági Főiskola épületei láthatók a városcímerrel. Szarvas Város Barátainak Köre részére 1982-ben a város címerét örökítette meg (a kör alapító tagjaként), hasonlóan a Városszépítő Egyesületek itteni országos találkozására 1985-ben készített alkalmi lapon is a szarvas (az ottani szarvasszobor, Maróti Géza szobrászművész alkotása) a központi motívum, mely régen a Bolza-kastély kertjében állt. Érthető, hogy Kékesi László 1991-ben Szarvas város önkormányzatától Pro Urbe kitüntetést kapott.

Jelen kiállításunk helyszínét, a *simontornyai* várat fedezhetjük fel egy 1970-ben készült alkalmi grafikán, a város címerével. Ugyancsak a vár szerepel a Vinczellér Lászlóné – a vár ozorai születésű egykori igazgatónője – nevére szóló, kör alakú ex librisen. A Fésű családdal rokonságba kerülő Horváth Halas Kálmán itteni börgyári tisztviselő ex librise is a várat, Simontornya jelképét örökíti meg. Mindhárom mű technikája linómetszet.

Kékesi László linómetszete, Simontornya, X3 (1987), 77×79 mm

Pannonhalma több alkalmi grafikán és ex librisen is szerepel, például a Szent Márton-hegyen épült apátsággal és Szent Benedek portréjával a Kundermann Jenő ajkai gyűjtő nevére szóló könyvjegyen. A pannonthalmi főapátság levelező-

lap-gyűjteményét, illetve az ottani orgonamúzeumot hirdeti két másik Kékesi-grafika.

A *sárospataki* várat a világhírű énekművész, Béres Ferenc ex librisén szemlélhetjük, aki így nyilatkozott Sárospatakról: „Nekem két édesanyám van: a szülőanyám, és a szellemi anyám, a sárospataki Alma Mater. Amikor a világtól elzárt kicsi szülőfaluból, Gagybátorból bejutottam a kollégiumba, Patak a világvárost jelentette.” Kevesen tudják a híres énekesről, hogy ex libris gyűjtő is volt, számos könyvjegyet készíttetett a nevére, Kékesi László mellett Drahos István, Andruskó Károly, Kertes-Kollmann Jenő, Takács Dezső, Korda Béla grafikusokkal, a motívumkincsben gyakori zenei utalásokkal és népi motívumokkal. Béres Ferenc Kékesivel való jó kapcsolatát mutatja, hogy 1987-ben ő nyitotta meg a grafikus simontornyai kiállítását.

A Kékesi életében meghatározó személyek közül a már említett Márton Lajos (1891–1953) festő- és grafikusművésszel nemcsak a simontornyai templom restaurálását végezték közösen, már korábban találkoztak. 1935-ben Kékesi indult a *Magyar Cserkész* újság rajzpályázatán, itt jutalmat kapott, ezen felül elnyerte a bíráló Márton Lajos barátságát. Az ő javaslatára jelentkezett az Iparművészeti Főiskolára. 1938-ban együtt festették ki az úgynevezett aranyvonat Szent Jobbot szállító kocsiját, mely a Szent István-év eseményei keretében indult. Számos templomban (Jászberény, Szolnok, Máriabesnyő, Szécsény stb.) festettek közösen freskókat, oltárképeket. Kékesi pályatársa és mestere, Márton Lajos emlékére 1981-ben, születése 90. évfordulóján *In memoriam Márton Lajos. Dedi–Dodi könyve* felirattal kisgrafikát készített, a portréjával, cserkészjelvénnel. Ez is látható a tárlaton. Kettejük hamvai a budapesti országúti ferences templom kriptájában egymás mellett nyugszanak.

Még néhány grafikára utalnék a több százból. In memoriam lap állít emléket a 200 éve született gróf Széchenyi Istvánnak (1791–1860) és Széchenyi Zsigmond (1898–1967) vadász, író, utazónak. Utóbbi emlékét szarvasagancs-trófea örökíti meg, a Rákóczi-család jelmondatával: Si Deus pro nobis, quis contra nos (ha Isten velünk, kicsoda ellenünk). A magyar történelem nagy alakjai közül láthatjuk még Attilát, Szent Istvánt, Szent Lászlót, Kapisztrán Jánost, Dózsa Györgyöt, Kossuth Lajost.

Zenei vonatkozásúak például a Mozartot, Kodály Zoltánt és a Székely Mihály operaénekest idéző lapok. Külön kiemelném a vallásos témán belül az évről évre ismétlődő karácsonyi-újévi lapokat a szentképek és a templomi freskók motívumkincsét idéző jelenetekkel: Jézus a jászolban, a Szent Család, Mária a gyermek Jézussal, hírvivő angyal, háromkirályok, betlehemi pásztorok.

A témabeli változatosságot mutatják a mitológiai vonatkozású grafikák (gondoljunk itt a faunokat vagy a Lédát ábrázoló lapokra), és az ezekkel gyakran átfedést mutató ex eroticis lapok. Külön tablókön szerepelnek a gyermek ex librisek, melyek kedvelt motívumai a játszadozó gyermekek, a mackó, a bohóc és az

indián. A grafikus természetszeretete tükröződik a madár- és virágábrázolások sokféleségében.

Végül egy érdekes gondolat a „halmazott kisgrafikáról”, melyet Kékesi László azért alkalmazott, mert szeretne volna egy-egy metszetét bélyegen látni. Ezt 1991-ben meg is valósította a Magyar Posta megrendelésére egy karácsonyi levelezőlapon. 2019-ben, születése centenáriuma is készült egy ilyen, melynél a postabélyeg szelvényeire Kékesi egy-egy linótervét: befejezetlen önarcképét és egy ex librise tusrajzát használta fel az alkotó Kékesi Attila László, a művész unokája. Utóbbi grafika számítógépes szerkesztéssel valósult meg, és szövegében emlékezik a KBK 60. évfordulójára is.

Kékesi László nagysága abban rejlik, hogy minden témához és műfajhoz nagy művészi érzékenységgel nyúlt, alkotásai sokféleségükben is harmóniát sugároznak. Az életmű részeiben is az egész érzetét kelti, töredékeiben is teljes értékű, az összetartó erő a művész hite a vonalak nyelvében kifejezett mondanivaló erejében, hogy az üzenet eljut a kortársak mellett az utókor felé is. Ezt valósítja meg többek között ez a kiállítás. Kérem, merüljenek el a képek varázslatos világában.

A megnyitó – középen Máté Imréné igazgató és Vasné Tóth Kornélia

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K